

היום לפני 50 שנה

למישהו שיחיה ברמה גבוהה, שיבזבז במימרים גדולים, שניתן לרכוש עליו. העם נהנה מזה בעקיפין. הוא יכול לחלום על זה." (אנציקלופדיה בריטניקה, 1911)

אחרי שנים התאבדו. גבלס כבונקר של היטלר, עם כל מישפחתו, גרינג בנירנברג, כשעמדו לתלות.

יתכן שגם דעת בלשאצר המלך, בנו של נבוכדנצר כובש ירושלים, היתה כדעת גרינג. הוא ערך מישתה גדול לאלף מגדולי ממלכתו. כפי שנאמר, בארמית: בלשאצר מלכא עבר לחם רב לרבבנוהי אלף ולקבל אלפא תמרא שתה. הוא לקח את כלי הזהב והכסף, ששרד אביו מבית-המיקדש בירושלים, והישקה בהם את נסיכיו, נשותיו ופילגשיו (שגלתה ולחנתה). הם שתו תמרא (יין אדום) ושיכחו את אלוהי הזהב והכסף והנחושת והברזל והאבן.

הסוף ידוע. האצבע כתבה על הקיר. מנא מנא תקל ופרסיין, ובלילה ההוא נרצח המלך. בה בליליא קטיל בלשאצר מלכא כשדיא.

מוסר-ההשכלה: מל שמוגזם בעריכת נשפיראוהו, סופו רע. עכשיו בא מלקולם פורבס, מציאלאור עשיר-בנקורת, וערך מישתה עולמי במארוקו. הוא שכר שלושה מטוסים-פאר וכ-600 אורחים, רובם עשירים-חוזשים, שחקנית מוזקנת (אליזבת טיילור) ומוקיון פוליס (הנרי קיסינג'ר), והסתייח אותם ליש. אם לא יכול היה לטרב. מי רוצה שיגידו עליו שלא היה במישתה המאה?

כל המיסכנים האלה טסו ביום השישי ממקומות מגוריהם בארצות-הברית למארוקו, וחזרו כלעומת שבאו ביום הראשון. בין שתי הטיסות המעייפות נאלצו לשתות, לרקוד, לסקור מיסדר של הצבא המארוקאי, להיות מבריקים (הגברים) ויפות (הנשים).

מה רע בזה? כפי שאמר אחר האורחים: "מה יש פורבס הרוויח את כספו ביושר — כך אני מקווה, לפחות."

לא, זה לא פשע. זה גם לא חטא. זה רק בטעם רע. וכפי שהוכיח אלוהים במימרים של בלשאצר, גרינג ומאריאנטור אנט, גם על טעם רע יש עונש.

האיש שלא התאבד

הפרשן ג'וזף אלסוף מת השבוע מוות טיבעי, והוא בן 78. זה הרגיו אותי.

הרגיו אותי שהוא חי עד עכשיו, כשלוש וכשלושה. הרגיו אותי שהוא מת מוות טיבעי.

קראתי את מדורו של אלסוף במשך שנים, וכל מילה בו קוממה אותי. כי אלסוף היה הטוען הקיצוני ביותר למען המי שך מילחמת ויאט-נאם. היתה לו השפעה רבה על הממשלה ועל דעת-הקהל בארצות-הברית.

אלסוף

מילים יכולות להרוג. המי לים של ג'וזף אלסוף הרגו. אולי מאות, אולי אלפי חיילים אמריקאים. אולי אלפים, אולי רבבות של אורחי ויאט-נאם — גברים, נשים וילדים.

לא היה גנרל אידיוט, שלא זכה בתשבחות ועטו של אלי סופ, כאשר הכריז על ההתמוטטות הצפויה ויאט-נאם של היתקוממות. לא היה קרב, שאלסוף לא הכריז עליו כעל ניצחון מכריע, העומד לסיים את המילחמה. כאשר נשלחו לווי

אט-נאם עוד ועוד כוחות אמריקאים, אלסוף הריע בהתלהבות. כאשר הציע הנרי קיסינג'ר להפציץ את הצפון, בעומק אלסוף הביע תמיכה קולנית. כאשר תקף ריצ'ארד ניקסון את קאמבודיה הסמוכה, ופתח במחול-השרים שגרם ליותר ממיליון קורבנות, אלסוף התלהב.

יש עדיין מחלוקת רבה בארצות-הברית סביב אותה מילחמה. יש תומכים בדעבר כסירובניקים, שהעדיפו לערוק את השרוף את הדימוס. יש המעלים על נס את החיילים הפסורים, שמילאו את חובתם ושלחמו כמיצוות ממשלתם הדמוקרטית.

אך אין עוד ויכוח-עליך שהמילחמה ההיא עצמה היתה תועבה, שהיתה חסרת-מטרה וחסרת-תחלת מלכתחילה. אי אפשר היה לנצח בה, כי אי-אפשר לנצח התקוממות לאומית בשום מקום. כל החיים שבזבזו שם, בזבזו לריק, ים של דם ורמעות, חרם של גופות מרוסקות, אינסוף שכול, יתמות ונכות — והכל לחינם.

האחרים לכל אלה, פוליטיקאים וגנרלים, לא אמרו מעור לם. סליחה, טעינו. העיתונאים לא נתבעו אף לאחריית מוסר רית.

אדם הגון היה לוקח אקדח ושם קץ לחייו ליד גלעד קורבנותיו. אבל אלסוף חי בנחיות עד הסוף. זה מרגיו.

(כאשר עשה, כן ייעשה לו) או בשעה ש... (כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל).

בפי קליין ודומיו, המילה אכרה משמעות זה. היא פשוט באה במקום נקודה או ורהחבור. כאשר אין יודעים איד לסיים מישפט אחר ולהתחיל במישפט שני, שמים באמצע את המילה "כאשר".

אין קשר בין, אדם אחר לא התקבל לאירגון זה" ובין "האירגון הזה נתמך עליידי הממשלה בהסכמה שבשתיקה". אלה הן שתי קביעות נפרדות.

"היינו שם ארבעה מדריכים כאשר האמון עצמו נערך שם בשטח, נערך ליד מחנה צבאי." קליין לא התכוון לומר שבשעה שנערך האמון ליד המחנה הצבאי, היו שם ארבעה מדריכים. פשוט אין קשר בין שתי הקביעות: היו לחברה ארבעה מדריכים בקולומביה, והאמון נערך בקיבת מחנה צבאי. גם השימוש במילה "מול" מעניין. לפי אבן-שושן, "מול" פירושו "נוכח, נגד, לעומת".

אדם עומד מול אויב. פניו אל האויב, פני האויב אליו. אבל בפי קליין ושות', המילה הסתובבה ב-180 מעלות.

קליין: בסוף השבוע הימייספורט היו מול הצבא. לא, הם לא שיחקו כדורגל או כדורסל נגד הצבא. הכוונה היא שזה קרה ליד הצבא.

ושבו: לא היה אישור לעבוד מול גופים רישמיים. לעבוד

מול גופים אורחים לא הייתי צריך אישור ממישרד הביטחון.

זה כוב מכינה עוברתית וחוקית, אבל זה כוב עוד יותר מבחינה לשונית. קליין התכוון לומר שהיה צורך ברשיון כדי לעבוד בשיתוף עם הממשלה, אך לא כדי לעבוד עם גופים אורחים.

וכך בלחה: אני עובד אך ורק דרך אישורים של מישרד הביטחון מול גופים פרטיים, ואני עובד ללא אישור מול גופים אורחים... החברה שלנו מצויה בריש גלי שהיא תעבוד מול כל אירגון שהוא ימני, מול כל אירגון שנלחם בגרילה.

הכוונה היא כמובן להיפך: החברה תעבוד עם כל אירגון ימני, מול כל אירגון-גרילה.

אין טעם לנתח מישפטים מכוללים כמו "חברה אחת שעברה, הבינה מהר מאוד את הפרינציפ, הבינה מה הגבול של להמשיך לעבוד שם." הפרינציפ הוא לדבר עברית קלוקלת. אגב, הצירוף "מהר מאוד" מופיע אצל אנשים מסוג זה בכל מישפט שני. חלילה להם להגיד סתם "מהר". לא עוד "במהרה בימינו", כי אם "מהר מאוד בימינו".

כעבור כמה ימים שמעתי בטלוויזיה ראיון עם האלוף (מיל') אורי אור. הוא דיבר עברית פשוטה, יפה ומובנת. הוא מנהל עכשיו את הקרן הקיימת. ולא כנופייה של המאפיה. יש קשר בין הדברים.

עניין של טעם

במילחמת-העולם השנייה, בימים הקשים ביותר לגרמניה, שמע שרה-העמולה יוהן גבלס שעמיתו, הרמאן גרינג, האיש מס' 2 של המישטר, עומד לערוך נשף ענקי בברלין.

גבלס, הנחך הישועים, היה אדם די צנוע, והביזבוב הראוותני של גרינג הרגיו אותו. היו לו הרבה סיבות לכך. ראשית, זה היה רע לתעמולה הרישמית, שהתחננה לפני הציבור להסתפק במועט, ולחסוך למען החיילים האמיצים בחזית. שנית, זה היה רע למוראל של עיר-הבירה, שגבלס היה אחראי לה גם בתפקידו כגאוליטטר (המנהיג האיוורי של המפילגה) המקומי. בימים ההם השתרר גבלס לשכנע גם את הריפולומטים הזרים בברלין להימנע מהצגה פומבית של מותרות. שלישית, יתכן שגבלס, שהיה בעל מוס ברצל, שנא בכלל גינפיריקורים.

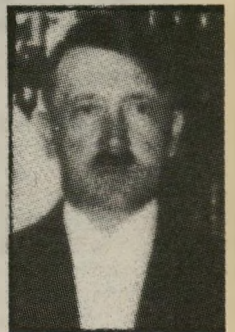
על כל פנים, הוא פנה לגרינג וביקש ממנו לבטל את האירוע. גרינג, טייסקרב וגייבור-מילחמה לשעבר, שהיה משוגע למדים מבהקים ולעיסורים, צחק.

"אתה לא מבין את העם," אמר לגבלס, "העם אוהב לראות הפגנה ראוותנית של מותרות אצל מנהיגיו. ככל שחייו אפורים יותר, ככל שהוא נאלץ להסתפק במתעט, כן הוא זקוק

השבוע חי העולם כולו בצל מאורע, ששינה את פני המאה ה-20: פרוץ מילחמת-העולם השנייה.

כל מי שחיו אז שאל את עצמו השבוע: היכן הייתי באותו רגע?

אני זוכר היטב היכן שמעתי על התחלת המילחמה. גרתי אז ברחוב ריוננון, מול הבית שבו שוכן עתה קפה כסית. להורי היתה שם מכנסה בחנות. מאחורי החנות היה מעין כוך, כלי שרתים וכלי איזור, ושם גרתי יחד עם אחי. לא מלא לי עדיין 16 שנים. היינו עניים. הייתי פקיד אצל עורך-דין, והרווחתי את לחמי בצמצום. את המשכורת — שלוש לירות ארצישראליות — מסרתי כמובן להורי, שאצלם אכלתי.

היטלר

מול הכוך, בבית השכן, גרו שתי בנות, והשתדלנו מאוד לעשות עליהן רושם. זה היה קשה, כי הייתי אז חבר באירגון הצבאי הלאומי, והייתי מצווה לא קל להשוויץ ברבר שאתה שומר אותו בסוד כמוס. השתדלתי להיות מיסתורי. מובן שמעולם לא דיברתי איתן. מופקני אם ככלל שמו לב לקיומי.

באחד בספטמבר 1939 — עשרה ימים לפני יום-הולדתי ה-16 — ידענו שמהו גדול מתרחש. המשבר סביב העיר דאנציג הגיע לשיאו. אך איכשהו קיוונו עדיין שגם משבר זה יחלוף, כמו משברים קודמים — סיפוח אוסטריה, הסכסוך מינכן, הפלישה לצ'כוסלובקיה — מבלי שיקרה הרבר הנורא מכל.

זמן קצר לפני-כן כתב זאב ז'בוטינסקי מאמר, ובו קבע נחרצות שלא תהיה מילחמה. בלי-הנשק המודרניים הם כלי-כך נוראים, כתב, עד כי לא תתואר מילחמה רחשה. אני הייתי ספקני יותר, כי בניגוד לז'בוטינסקי הבנתי את הנאצים. ראיתי אותם כמו עיניי, כאשר עלו לשלטון. ידעתי מי זה אדולף היטלר.

אחרי-הצהריים, אולי לפנות ערב, עברתי ברחוב ריוננון ליד קפה ביתן (גרמה לי שזה היה שמו גם אז). מכשיר-הרדיו פעל, ומישהו רגל להגביר את הקול. עצרתי לידו ושמעתי את קולו של נוויל צ'מברליין, שהכריז כי בריטניה הגדולה נמ צאת עתה במצב של מילחמה עם גרמניה, אחרי שהארון היטלר סירב להיענות לאולטימטום הבריטי ולהחזיר את כוחותיו מלפולין.

האם הייתי ער לגודל הרגע? בוודאי. ידעתי שמהו גודלי מתרחש, אם כי לא העליתי על דעתי, באותו רגע, שהמילחמה תימשך שש שנים, ושתבלע 45 מיליון חיים, ובניהם חיי אחי, שהתגייס לצבא הבריטי. לא העליתי על דעתי שהמילחמה תבלע גם את חייהם של שישה מיליון יהודים, ובניהם כל בני-מישפחתי שנותרו בגרמניה.

גולדתי חמש שנים אחרי תום מילחמת-העולם הראשונה, והיא היתה בשבילי תמיד "היסטוריה", משהו שקרה "לפני שגולדתי". נרמה לי שמילחמת-העולם השנייה אינה "היסטוריה" גם עיניי מי שגולד אחריה — ולוא רק בגלל השואה, שנשארה מציאות נוראה גם בימינו.

כשהילד הוא מיפלצת

כל סטייה מן הנורמות האנושיות המקובלות יוצרת גם סטייה מן הנורמות הלשוניות.

אינני יודע מדוע זה כך, אבל ראינו זאת פעמים רבות. מיקרה קיצוני: כאשר עם שלם לוקה בטירוף, כמו הגרמנים בימי השילטון הנאצי, הוא משנה את שפתו. עכשיו מוציאים בגרמניה פסרים על "השפה הנאצית".

מיסטריום קולוניאליים רבים המציאו שפה משלהם. יתכן שזה נובע מהרצון להסתיר את האמת, להסוות אותה, לעקוף אותה. אין רוצים לקרוא לילד בשמו, כאשר הילד הוא מיפלצת.

כל זה עלה על דעתי שוב כאשר הקשבתי לדבריו של סגן-אלוף (מיל') יאיר קליין בטלוויזיה. הקשבתי בשני מישרים — במישור הפוליטי-הגיגי ובמישור הלשוני. מסתבר שיש סלאנג של שכירי-חרב, שהוא עיוות של ה"סלנג של צה"ל".

הנה מישפט: "אדם אחר לא התקבל לאירגון הזה, כאשר האירגון הזה נתמך בהסכמה שבשתיקה עליידי ממשלת-ק"ל ומביה".

לפי אכרהם אבן-שושן, המילה "כאשר" פירושה "כמו ש..."